

DOCUMENTE INEDITE REFERITOARE LA MAUSOLEUL „PENEȘ CURCANUL” VASLUI

Maria Colea
Viorica Zgutta

Motto:

*„În fața acestui templu al gloriei
naționale descoperiți-vă și
plecați frunțile.”¹*

La Vaslui nu-i nimic extraordinar. Totul e domol, liniștit, molcom, blând și parcă visător, ca în toată Moldova. Mausoleul ce se ridică pe promontoriul Copoului străjuit de Biserica “Sfânta Treime” din cimitirul “Eternitatea” ca „Dumnezeu să aibă în a sa pază pe eroii neamului jertifiți pe altarul patriei, veșnică să le fie amintirea”.² Este o dovadă că la Vaslui nu-i nimic extraordinar. Totul e domol, liniștit., molcom, blând

“Cuminte și-ntru slavă cântare, coboară în mormânt și urcă în legendă”, aici la Vaslui istoria. Și atunci, aici, la Vaslui, nu-i nimic extraordinar. E doar istorie și legendă și ea poartă un nume “Peneș Curcanul”⁴, erou al războiului neatârnării și marii uniri.

Vasluianul participant la Războiul de Independență de la 1877 Constantin Țurcanu (1 martie 1854, Vaslui-15 noiembrie 1932) a intrat în Panteonul eroilor legendari ai istoriei noastre naționale prin faptele de vitejie, măestrit prezentate de Bardul de la Mircești, Vasile Alecsandri. Devenit pentru urmași, personaj istoric și literar, eroul de legendar Peneș Curcanul, alias Constantin Țurcanu merita omagiul lor. Târziu, peste ani, acest monument prinde contur, în 1934, la 2 ani de la trecerea sa în neființă⁵, când edilii vasluieni cu sprinul “Societății Cultul Eroilor”⁶ iau inițiativa ridicării unui Mausoleu la Vaslui. Membrii filialei locale a Societății “Cultul Eroilor” aleg cimitirul Eternitatea⁷ ca loc de construire a monumentului⁸ și încep primele lucrări în august 1934 prin exhumarea „osemintelor de pe suprafața pe care se va contrui mausoleul”.

Primarul orașului Vaslui, Generalul Ion Rășcanu⁹ (1872-1952), membru în Comitetul Central al Societății “Cultul Eroilor” și președintele filialei locale, prin poziția și relațiile sale a impus acestor inițiative ritmul necesar unei finalizări în timp record.

Mausoleul se dorea un omagiu adus luptătorilor căzuți în războiul pentru reântregirea neamului. În perimetrul monumentului, edilii vasluieni au rezervat un spațiu lui Peneș Curcanul și celor 9 dorobanți. Referitor la această inițiativă, în sesiunea Comitetului Executiv a filialei Societății “Cultul Eroilor” Vaslui din 20 august 1934, primarul Ion Rășcanu menționa: “ în porțiunea din mausoleu destinată lui Peneș Curcanul și celor 9 tovarăși de luptă ar fi bine ca să înhumăm în jurul lui Peneș veterani din 1877 care ar fi înmormântați în cimitirul din Vaslui sau din județ.”¹⁰.

Comitetul roagă pe părintele Gheorghe Florea să identifice locul unde sunt înmormândați asemenea veterani spre a-i putea aduce și înmormânta în cimitirul eroilor.

“Dacă nu vom găsi asemenea veterani, sau s-ar găsi mai puțini de 9, vom înmormânta în jurul lui Peneș Curcanul, ostași din județul Vaslui morți în 1916-1918, urmași ai veteranilor din 1877-1878.”¹¹

Print-o bună mobilizare materială și umană la care o contribuție importantă a avut-o Garnizoana Vaslui și Regimentul VII Rahova 25 Infanterie Vaslui, la 11 noiembrie 1934, într-un cadru solemn a fost înagurat Mausoleul Eroilor de la Vaslui.

„Ziditu-s-a acest lăcaș al osemintelor eroilor de către societatea “Cultul eroilor” cu strădania vasluianului general Rășcanu Ion, senator și fost ministru, ajutat de următorul comitet: colonel Fr. Lohr, Comandantul Garnizoanei Vaslui, colonel D. Constantinescu, comandantul Regimentului 25 Infanterie Vaslui, preotul Gheorghe Florea, C. Ungureanu ajutor primar, inginer Ion Iulian, Cristea Mănescu, directorul Agenției Bancii Naționale Vaslui și Ion G. Ciorescu, Directorul Prefecturii. 1934”¹².

Mândria finalizării acestui mausoleu și importanța protejării sale pot fi ușor deduse din conținutul procesului- verbal încheiat în ziua inaugurării de comitetul de inițiativă. Aici, pe puncte instituții și persoane sunt nominalizate pentru “întreținerea și supravegherea de aproape a mausoleului”, în primul an de funcționare când recepția sa este provizorie și în cursul căruia se pot produce defecte de construcție. Așa cum se proiectase inițial, în perimetrul mausoleului au fost înhumați “un sergent și 9 dorobanți veterani ai Războiului de Independență din 1877”¹³.

Generalul Ion Rășcanu “care a însuflețit autoritățile civile și militare precum și întreaga populație a orașului să sprijine frumoasa inițiativă, cu respectul cuvenit eroilor neamului, tineri și bătrâni, bărbați și femei, sute și mii de vasluieni au fost prezenți la dezvelirea monumentului. Ei au adus imn de slavă celor ce și-au iubit țara și gloria înaintașilor cu prețul sacrificiului suprem”¹⁴

La mormântul lui Peneș Curcanul s-a așezat o cruce de marmură și o placă de bronz pe care s-au înscris simbolic versurile poetului de la Mircești:

„Plecă-am nouă din Vaslui

Și cu sergentul, zece

Și nu- i era zău, nimănu

În pept inima rece.”¹⁵

Era omagiul simplu și pios adus de vasluieni eroului de la 1877 și 1916-1918, monumentul simbol al orașului și al eroismului și jertfei vasluiene a fost construit din piatră, beton, marmură și bronz. Piesa centrală a mausoleului o acvilă uriașă din bronz cu aripile larg deschise, ocrotind parcă România Mare este astăzi dispărută la fel ca și o parte din plăcile de bronz având în baso-relief modelate o cască soldățească peste o sabie și o ramură de laur încrucișate, iar drept pană crucea Ordinului militar „Mihai Viteazul” cel mai înalt ordin militar românesc creat de Regele făuritor al Marii Uniri, Ferdinand I, cu înscrisul “1916-1919” și “Pentru Patrie”

După inaugurarea Cercului Militar „Mareșal Constantin Prezan” în incinta Palatului Mavrocordat la 27 mai 1935, Mareșalul în ținută de gală împreună cu oficialitățile orașului a aprins flacăra veșnică la Mausoleul “Peneș Curcanul”¹⁶.

Cu trecerea anilor, însă autoritățile locale și-au dorit pentru orașul lor un monument pe măsura celui care fost Peneș Curcanul, monument pentru eroul lor, un monument realizat de un artist profesionist reprezentativ și cu un renume deosebit. Prilejul v-a fi oferit de scrisoarea primită în iulie 1943, de primarul de atunci profesor Constantin Capră¹⁷, de la artistul sculptor, Ioan Iordănescu din București¹⁸.

Prezentându-se ca fiind autorul unei machete a unui monument Peneș Curcanul și totodată câștigătorul concursului organizat cu lucrări în domeniu de Societatea "Cultul Eroilor" încă din 1912, sculptorul, Ioan Iordănescu, preciza: "împrejurări independente de voința mea și a celor care pe timpuri au format comitetul monumentului Peneș Curcanul destinat orașului Vaslui au făcut imposibilă realizarea lui"¹⁹. Expunând în ansamblu concepția monumentului său, stadiul realizării și etapele de parcurs în vederea realizării, Ioan Iordănescu își exprimă convingerea că "Dvs. ve-ți binevoi a studia chestiunea aceasta și că înțelegerea dvs. asupra ei va da puțința înfăptuirii monumentului Peneș Curcanul, ale căror lucrări de ipsos, le păstrez în acest scop de mai bine de 30 ani."²⁰. Referitor la prețul monumentului autorul menționa "turnarea grupului în bronz (este vorba de un grup principal de 3 soldați de către 2,20m fiecare) executarea în piatră a statuiei lui Peneș a ornamentelor, basoreliefurilor, cumpararea blocurilor de piatră, lucrarea ei (Peneș reprezentat într-un țaran plecând la luptă) cu formele arhitectonice și a celor ce reprezintă pașcine, gabioane, precum și a fundației monumentului executat conform proiectului ales pentru concurs, pe baza căruie s-a încheiat contractul și s-au executat cele arătate la început necesită suma de 4.200.200 lei."²¹

Totodată, sculptorul, se arată dispus să ofere în păstrare lucrările care sunt deja gata" devenind proprietatea vasluienilor cu dreptul de a le întrebiunța oricând în vederea ridicării monumentului".

Pentru că aceste lucrări ar putea fi distruse sau răstăcite, în cazul morții sale "fiindcă nu ar avea cine să le mai păstreze și nimeni nu ar ști să reconstitue figurile chipurilor din noianul lucrărilor care zac în magaziiile mele" autorul ar fi dispus să primească suma de 800.000 lei."²²

Bucuros de a realiza "vechea dorință a cetățenilor vasluieni, acela de a immortaliza chipul lui Peneș Curcanul, vitejia ostașilor noștri în Războiul Independenței", primarul orașului Vaslui profesorul Constantin Crapă, răspunde discuției primului Consiliu de colaborare această cerere și va veni personal la București pentru a vedea machetele și grupurile lucrate în faza în care sunt."²³ Întrădevăr în ședința Consiliului din 11 iulie 1943, se citește "scrisoarea domnului artist sculptor Ioan Iordănescu, din București privitoare la monumentul Peneș Curcanul, care arată că a obținut prin concurs această lucrarea de artă încă din anul 1912"²⁴

După aprecierea inspectorului general administrativ că "Vasluiul trebuie să ridice o statuie pentru Peneș Curcanul, și precizarea Prefectului județului, "dacă această lucrare va prezenta o valoare Prefectura va contribui la cumpărarea ei", Consiliul aprobă ca primarul orașului Vaslui, "să meargă la București pentru a vizita atelierul domnului sculptor Iordănescu".²⁵

De la această dată informațiile documentare sunt învăluite în mister. Putem doar intui că lucrarea respectivă propusă de sculptorul Ioan Iordănescu autorităților

vasluine, ori n-a răspuns așteptărilor edililor locali, ori evenimentele acelor vremuri de război au amânat continuarea și finalizarea demersurilor atât de entuziaste inițial. A fost vorba de un posibil monument care poate ar fi egalat aura eroului independenței.

La Vaslui, nu-i extraordinar. Totul e domol, liniștit, molcom, blând și parcă visător ca în toată Moldova.

NOTE

- 1 Inscripție pe postamentul flăcării veșnice a Mausoleului "Peneș Curcanul"
- 2 Inscripția de pe placa de bronz de sub troița ce străjuiește pilonul stâng al rotondei.
- 3 D. Almaș, „Popasuri la vetrele istoriei românești”, Editura didactică și pedagogică, București, 1981
- 4 Mioara Ioniță, Considerații asupra indentității lui Peneș Curcanul, Muzeul Național, Vol.IV, București, 1978.
- 5 Adrian Maniu, Universul, an XLIX, nr.323 din 23 noiembrie 1932,
- 6 I.D.1699/31 mai 1917.
- 7 Monitorul Oficial, 16 iulie 2004, nr.42, vol.III, pg.2394, nr.427 VS- IV-m-B-0690001 anul 172 (VI), nr.646 bis, Monumentul Peneș Curcanul str.Eternității nr.42, Vaslui
- 8 Direcția Județeană Vaslui a Arhivelor Naționale, Fond Primăria oraș Vaslui, dosar 9/1938, f.4.
- 9 Cronica Vasluilui, Editura Publirom, 1999, pag.376-377
- 10 Direcția Județeană Vaslui a Arhivelor Naționale, Fond Primăria oraș Vaslui, dosar 8/1934, f.1(Anexa I)- Ședința Comitetului executiv din 20/8/1934.
- 11 Idem, f 2, Anexa I, Ședința Comitetului executiv din 20.08.1934
- 12 Inscripția de pe placa de marmură ce străjuiește portalul drept al rotondei Mausoleului "Peneș Curcanul" Vaslui
- 13 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale, fond Primăria orașului Vaslui, dosar 9/1934, f. 4-5.
- 14 Florian Tucă, Monumentele neatârnării, Editura Militară, București, 1977, pg.72-73
- 15 Placă Mausoleul "Peneș Curcanul" – George Călinescu, Istoria Literaturii Române, Ed. Minerva, Buc, 1985, p.309
- 16 Viorica Zgutta, Constantin Prezan, Mareșal al României, Editura Dosoftei, Iași, 2004, p.67
- 17 Ioan Iordănescu, 18 iulie 1881, București, 26 decembrie 1950, București în Virgiliul Z.Teodorescu, "Monumentele Marii Uniri", editura Ministerului de Interne, Tipoar, București, 2000, p 40
- 19 Idem Anexa II
- 20 Ibidem Anexa II
- 21 Ibidem ibidem
- 22 Ibidem anexa 3
23. Anexa II, Răspunsul primarului orașului Vaslui, sculptorului Ioan Iordănescu.
24. Direcția județeană a ARHIVELOR Statului Vaslui, fond Primărie Vaslui, dos.22/1943, f 66
25. Anexa II, Proces-verbal 1943, iulie14

**UNPUBLISHED DOCUMENTS REGARDING THE
“PENEȘ CURCANUL” MAUSOLEUM
FROM VASLUI**

SUMMARY

Both two authoresses of this study are relating some facts about unpublished documents related to the “Peneș Curcanul” Mausoleum of Vaslui.